

ELŐNY A HÁTRÁNY? SZÉKELYFÖLDI KÉPESSÉGVIZSGA ÉS ÉRETTSÉGI EREDMÉNYEK AZ ELMÚLT ÉVEKBEN

ADVANTAGE OR DISADVANTAGE? 8TH GRADE NATIONAL TESTS AND MATURITY EXAMS RESULTS IN RECENT YEARS

Mandel Kinga Magdolna

Abstract: My study analyses whether the qualification advantage and its effect on the educational achievements of Hungarians in Romania that existed at the turn of the century is still detectable nowadays in the results of national competence and graduation tests in regional and national scales. My hypothesis is, that the surviving public believe, that against all the educational, social and economic disadvantages, the Hungarian children in Romania have better educational results than the majority it is not true anymore. What's more, this concept is harmful as procrastinates facing the educational problems and the search for and elaboration of solutions. My research is based on the analyses of the literature and previous researches related and the interpretation of data provided by the National Education Ministry and the county inspectorates.

Keywords: Hungarian education in Romania, results of national and international competence tests, high school graduation

1. Kutatási előzmények

Nagy Péter Tibor és Karády az 1910-es erdélyi iskolázottsági egyenlőtlenségeket kutatva (Karády-Nagy, 2012, 45) kimutatta, egyrészt, hogy 1890-ben a román nemzetiségű görög (ortodox és katolikus)¹ vallásúak kötelező beiskolázása a maguk 65-66%-ával messze elmaradt a más vallásúaktól (95% lutheránusok, 82% római katolikusok, 78% unitáriusok, 77% kálvinisták, 69% zsidók).

A görög katolikusok és ortodoxok felsőoktatásban való részvétele is jelentősen elmaradt az unitáriusokétól (Karády-Nagy, 2012, 34), bár jobb volt, mint a katolikusé (lásd alább).

1. táblázat. A diákok százalékos megoszlása a kolozsvári és a budapesti egyetemeken, felekezeti hozzátartozás szerint, összehasonlítva százalékos arányukkal a régióban

	Római katolikus	Kálvinista	Lutheránus	Görög katolikus	Görög ortodox	Unitárius	Zsidó
%-a a hallgatóknak Kolozsváron (1895-1910)	15,3	35,9	19,0	43,9	25,8	79,1	8,0
% az erdélyi hallgatóknak Magyarországon (1910)	4,2	15,3	17,5	37,3	34,0	91,2	7,0

¹ A szerzők Romániában a görög katolikus és ortodox vallásúakat román nemzetiségűekként azonosították.

Forrás: Karády-Nagy, 2012: 35.

Nemcsak a felsőoktatásban, de alfabetizmusban, 4 osztályos vagy 8 osztályos végzettségben is elmaradtak (Karády-Nagy, 2012, 48) a férfiak a görög katolikus és ortodox felekezethez tartozók az unitáriusok, lutheránusok, kálvinisták, katolikusok és zsidók mögött, ahogy azt az alábbi táblázatban láthatjuk. Tudjuk, hogy a nők ebben az időben jelentősen alulreprezentáltak voltak még az oktatásban.

2. táblázat. A férfiak korcsoportos megoszlása iskolázottsági szintek és felekezetek szerint Erdélyben (1910)

	írni-olvasni tudók a 6 év feletti népességben	4 elemivel rendelkezők a 15 éven felüliek között	4 elemive rendelkezők a 20 évesek körében	8 osztállyal vagy többel rendelkezők
Római katolikusok	64,7	4,7	1,9	6,9
Görög katolikusok	34,8	0,7	0,4	1,4
Kálvinisták	69,0	3,4	1,4	4,8
Lutheránusok	83,8	4,6	0,35	6,1
Unitáriusok	74,6	2,3	1,1	5,5
Görög ortodoxok	43,2	0,8	0,3	1,1
Zsidók	69,9	11,9	4,6	11,9
Mind együtt	52,9	2,3	0,9	3,1

Forrás: Karády-Nagy, 2012: 48.

Legnagyobb megtartó ereje (Karády-Nagy, 2012, 61) 4. osztály végéig a zsidó felekezeti iskoláknak volt, akik a diákok 90%-át végigvitték. Az állami iskoláknak ez csak 53%-ban, a német-katolikus iskoláknak 64%-ban, a német lutheránus iskoláknak 71%-ban sikerült és csupán 31%-ban a román nyelvű görög katolikus és 33 %-ban a román görög ortodox felekezeti iskoláknak, tehát ilyen szempontból is jelentős hátrányban voltak.

Hogy a trend hol változott meg pontosan, azt a rendelkezésre álló statisztikákból nem tudjuk egészen pontosan tetten érni. Varga E. Árpád (1996) adataiból az derül ki, hogy 1966-ra már a felsőoktatás és az elemi oktatás esetében megfordult a trend, az oktatási szintek két szélső szegmensén a többségiék már felülreprezentáltak lettek. Azaz több román nemzetiségű rendelkezett felsőoktatási és elemi végzettséggel, mint magyar. Az összes többi iskolai végzettség tekintetében ekkor még megmaradt a magyar fölény.

3. táblázat. A 12 éves és idősebb népesség iskolai végzettsége nemzetiségenként az 1966. évi népszámlálás időpontjában (Százalékban)

Nemzetiség	12 éves és idősebb népesség száma	Felső- oktatás	Líceum	Techni- kum	Szak- iskola	Általános iskola	Elemi iskola és egyéb
Összesen	15.191.248	2,2	3,6	3,0	4,8	11,1	75,3
Román	13.253.588	2,2	3,6	3,0	4,7	10,7	75,8
Magyar	1.339.716	1,5	3,7	3,1	5,4	14,6	71,7
Cigány	42.581	*	*	*	0,4	2,9	96,6
Német	315.345	1,8	3,8	3,6	7,6	14,8	68,4
Ukrán	40.245	0,8	1,2	1,4	1,5	9,0	86,1
Orosz, lipován	32.026	2,7	2,9	1,6	1,8	8,7	82,3
Szerb*	38.412	1,2	2,3	1,9	3,8	9,7	81,1
Zsidó	40.258	17,6	16,5	7,2	5,6	12,7	40,4
Egyéb	87.047	2,8	4,9	2,8	4,4	10,1	75,0

Forrás: Varga E. Árpád elemzése. In. <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/iskola.htm>

A román nemzetiségűek képzettségi fölénye 1992-ben már nem csak a felsőoktatást végzettek, de a líceum utáni szakoktatással rendelkezők körében is számszerűsíthető és elemi, valamint annál alacsonyabb szinteken is fennmaradt, ahogyan az Varga E. Árpád alábbi táblázatából kiderül.

4. táblázat. A 12 éves és idősebb népesség iskolai végzettség szerint és az írástudatlanok nemzetiségként az 1992. évi népszámlálás időpontjában (százalékban)

Nemzetiség	12 éves és idősebb népesség száma	Felső-oktatás	Líceum utáni szakiskola	Líceum	Szakiskola	Általános iskola	Elemi	Egyéb*	Írástudatlan
A Kárpátokon túl	12.443.056	5,3	2,0	18,2	13,8	30,4	25,2	5,1	3,6
Erdély	6.358.554	4,8	2,0	19,0	14,7	35,3	20,4	3,8	2,3
Románia összesen	18.801.610	5,1	2,0	18,4	14,1	32,1	23,6	4,7	3,1
Román	16.825.925	5,3	2,0	18,8	14,3	31,4	23,7	4,5	3,0
Magyar	1.389.042	3,6	1,7	18,6	14,7	39,6	19,8	2,0	1,0
Cigány	265.792	0,1	0,1	2,0	3,9	29,6	37,5	26,8	21,5
Német	106.207	6,8	2,2	19,1	13,4	39,6	17,1	1,8	0,7
Ukrán	52.442	1,8	0,8	8,2	9,8	41,7	26,7	11,1	8,4
Orosz, lipován	33.203	3,5	1,0	11,6	10,3	35,4	27,8	10,4	6,9
Török	21.857	2,1	0,9	11,2	6,4	28,8	28,4	22,2	17,5
Szerb	26.285	5,4	1,7	17,9	12,2	35,1	23,9	3,8	2,0
Tatár	20.882	5,0	1,9	21,5	11,9	31,0	23,5	5,2	3,3
Szlovák	16.612	2,2	0,9	10,8	11,3	40,4	30,4	4,0	2,4
Bolgár	8.834	5,9	2,4	16,1	12,1	35,1	25,0	3,4	1,8
Zsidó	8.708	34,5	2,1	31,1	4,7	14,8	10,6	2,2	0,6
Horvát	3.519	1,8	0,7	6,7	9,8	45,4	33,7	1,9	0,9
Cseh	4.988	3,3	1,6	11,6	9,2	42,8	29,5	2,0	1,2
Lengyel	3.666	6,7	1,7	16,9	10,6	38,2	23,9	2,0	1,1
Görög	3.737	18,0	3,7	31,3	9,9	19,5	14,4	3,2	1,6
Örmény	1.833	26,8	3,1	33,3	5,0	16,5	13,9	1,4	0,4
Egyéb	7.343	14,6	1,6	16,8	9,5	31,1	23,1	2,4	1,6

* Iskolai végzettség nélkül és nem nyilatkozott

Forrás: Varga E. Árpád elemzése. In. <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/iskola.htm>

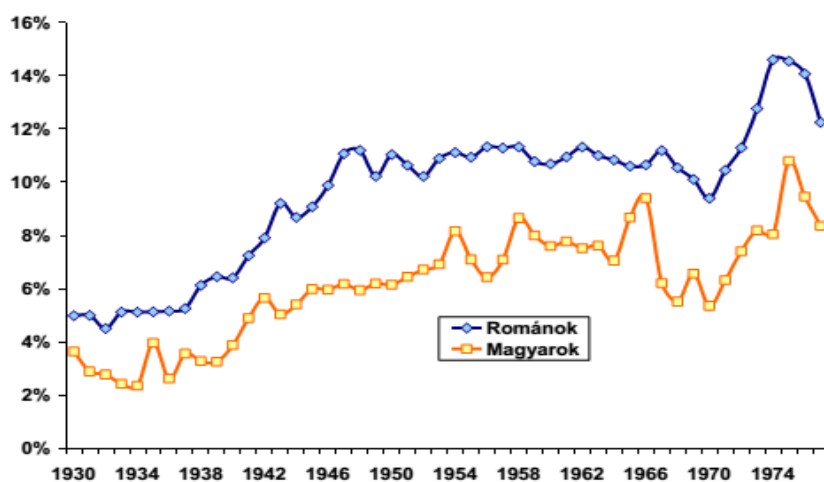
Kiss Tamás (2012, 18) szerint a 2001-es népszámlálási adatok alapján a magyarok csak felsőoktatási végzettség tekintetében maradtak alulreprezentáltak.

5. táblázat. Magyarok és románok iskolai végzettsége a 2001-es népszámlálás alapján.

	Románia	
	Teljes	Magyarok
Általános vagy kevesebb	47,2	47,7
Középiskola	44,7	46,9
Felsőfokú	8,1	5,3

Népszámlálási adatok 2001/2002. Forrás: Kiss Tamás, 2012:18.

A felsőoktatási végzettséggel rendelkezők felülreprezentáltsága azonban ekkor már minden születési korosztályon belül kimutatható (Kiss Tamás, 2014: 14).

Forrás: IPUMSI, a 2002-es népszámlálás 10%-os mintája

1. ábra. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a román és magyar népességben belől 2002-ben, születési évjáratonként Romániában. (Forrás: Kiss Tamás, 2014: 14.)

Veres (2014: 11) kimutatta, hogy 2002-2011 között a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya megduplázódott úgy az állampolgárságban, mint a romániai magyarok körében, bár a magyarok aránya csökkent ezen a szinten 2002-höz képest. A posztliceális, középiskolai és szakiskolai végzettséggel rendelkező magyarok felülreprezentáltak lettek az állampolgárságban és alulreprezentáltak az elemi és iskolázatlan népességben. Tehát a képzettségi hátrány tartósan a felsőoktatásra korlátozódott le.

6. táblázat. Iskolai végzettség a romániai és a romániai magyar népesség körében, 2002-2011-ben.

Iskolai végzettség	Romániai teljes népesség		Romániai magyar nemzetiségűek		A magyar nemzetiségűek aránya a romániai népességben iskolai szintenként	
	2002	2011	2002	2011	2002	2011
Felsőfokú	7,0	14,4	5,0	10,2	4,7	4,4
Posztliceális	3,0	3,2	2,9	3,3	6,6	6,5
Középiskola	21,4	24,4	21,6	27,0	6,8	6,9
Szakiskola	15,3	13,9	17,7	15,9	7,8	7,1
Általános	27,6	27,0	31,6	30,5	7,7	7,0
Elemi (1-4)	20,1	14,2	17,6	11,0	5,9	4,8
Iskolázatlan	5,6	3,0	3,6	2,1	4,4	4,3
Összesen	100	100	100	100	6,7	6,2

Forrás: Veres, 2014: 11.

A felsőoktatásban kimutatott képzettségbeli hátrány még nem érzékelhető az alsóbb szinteken, sőt. Két szerző is (Papp Z. és Csata) azt állítják, hogy a magyar diákok mindeddig jobban teljesítettek a PISA és a TIMISS nemzetközi összehasonlító vizsgálatokban mint a többségi társaik. Papp (2012: 18) a 2006-os és a 2009-es PISA felmérés adatainak elemzésekor arra a következtetésre jut, hogy „az anyanyelven tanuló kisebbségi magyarok mindegyik kompetenciaterületen jobban teljesítenek, mint azok a nemzetiségi társaik, akik államnyelven tanulnak”, azaz, hogy „a magyar nyelvű képzésben részt vevők Romániában jobban teljesítettek, a többségi nemzet fiataljaihoz képest”. Ugyanakkor kihangsúlyozza, hogy a „magyarok teljesítménye ugyan jobb, mint a románoké, ám a többségi nyelven tanuló kisebbségi magyarok igazi veszteseknek tekinthetők”, ők rosszabbul teljesítenek, mint a többségiek.

Kissé árnyaltabb a kép Csata Zs. (2014: 127) szerint, aki a TIMISS (1995, 1999, 2003, 2007, 2011) nemzetközi összehasonlító vizsgálatokat elemezve egyrészt megerősíti Papp Z.-hez hasonlóan, hogy a romániai diákok eredményei jelentősen elmaradnak más európai országokétól és fokozatosan romlik a 2000-es évtől, ugyanakkor kiemeli (Csata, 2014: 130), hogy a természettudományi mérésekben következetesen jobb volt a magyarul tanuló diákok teljesítménye, egyetlen 1995-ös évet leszámítva, viszont a matematika eredményeik csupán 2003 és 2011-ben voltak jobbak a románul tanulóknál. Ő az ingadozásokat egyrészt a mérések megbízhatatlanságával magyarázza, másrészt azzal, hogy véleménye szerint a többségi társadalom vertikálisan jobban rétegzett, mint a romániai magyar, ezért ott jelentősebb az örökölt vagy iskolán kívüli tényezők hatása a teljesítményre. Véleményem szerint az ingadozást a különböző generációk eltérő tulajdonságai, jellemvonásai magyarázzák leginkább, melyet kutatásaink során (2004, 2013) a pedagógusok beszélgetésekben többször is megerősítettek. Ők ezt akkor úgy fogalmazták meg, hogy vannak jobb és kevésbé jó generációk, mely attól is függ, hogy milyen pedagógus tanítja őket a korábbi oktatási ciklusokban, azaz, hogy mekkora a törés az oktatás minőségi láncában (Mandel-Papp, 2007). Mindenesre elgondolkoztató, hogy Romániában 2011-ben matematikából a tanulóknak csak mintegy egyötöde érte el a magas minősítési szintet, míg Magyarországon ez az arány majdnem kétharmad volt (Csata, 2014: 133) és átlagos matematikai szintű tudással a 8. osztályosok 65%-a, a románok 42%-a rendelkezett. A románok közül 30% nem érte el az alacsony pontértéket sem (Csata, 2014: 133).

A fentiek alapján felmerült bennem a kérdés, hogy vajon minek tulajdonítható, hogy a felsőfokú képzettségben alulmaradt romániai magyarok gyerekei jobban szerepelnek a nemzetközi felmérésekben, ez egy reális trend, vagy csak az adatok, a mérési módszerek vagy eszközök megbízhatatlansága az oka az eredménynek? Hol és hogyan válik az előny hátránnyá vagy a hátrány előnnyé?

A diákok eredményességének vizsgálatánál maradván az alábbiakban azt vizsgálom, hogyan szerepeltek a székelyföldi diákok az elmúlt évek két nemzeti megmérettetésén, a képesség és az érettségi vizsgákon. Saját elemzésem csak kifejezetten a két magyarok által többségben lakott székelyföldi megyére (Hargita és Kovászna) helyezi a hangsúlyt, kiemelve, hogy bár ezek magyar többségű megyék (2011-es népszámlálás szerint Hargita megyében 86.6%, Kovászna megyében 77,85% a magyar lakosság aránya) de a képességvizsga eredményekben benne vannak a székelyföldön román nyelven tanuló hallgatók adatai is, ahogyan a többi romániai megye adataiban is szerepelnek más nemzetiségű (magyar, német, cseh, roma, stb) diákok is.

2. A képességvizsga eredményei

A nyolcadik osztályt lezáró képességvizsga a diákok országos felmérése, melynek célja, hogy a líceumokba szétossza a diákokat. A román tannyelvű osztályokban végzetek két, magyarul tanuló diákok három írásbeli vizsgán vesznek részt: román nyelvből, matematikából és anyanyelvből. A diákok líceumokba történő számítógépes elosztásakor 75 százalékban a képességvizsga jegyét és 25 százalékban az általános iskolai átlagot veszik figyelembe.

Országosan is voltak ingadozások a képességvizsga eredményekben, ami főként a vizsgakörülmények változásának, szigorodásának tudható be, például a 2012-től érvényes tantermi bekapcsolásnak.

7. táblázat. Sikeresen képességvizsgát tettek aránya országosan 2004-2015

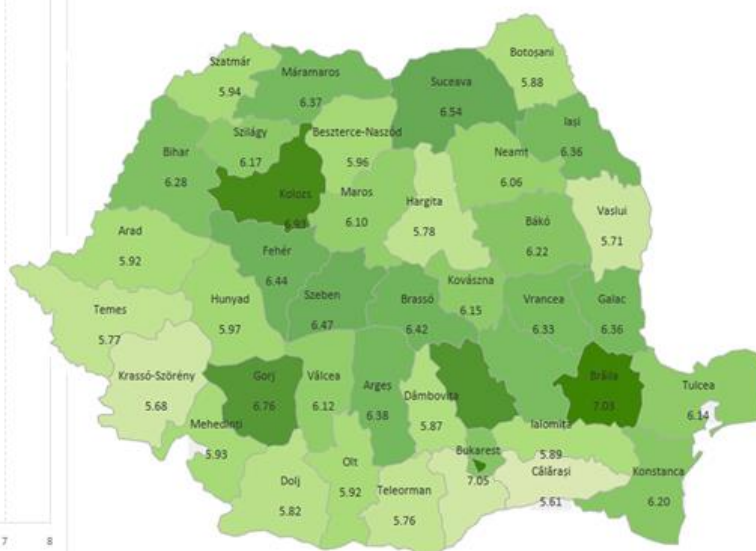
Év	Sikeres képességvizsga országosan(%)
2004	71,38
2005	62,39
2006	67,16
2007	77,96
2008	89,93
2009	88,90
2010	85,97
2011	81,79
2012	66,12 (kamerázás)
2013	75,89
2014	71,12
2015	79,3 (felebbezések előtt)

Saját szerkesztés. Forrás: <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-20259397-rezultate-evaluarea-nationala-2015-listele-notele-examene-fost-publicata-online-fiecare-judet-parte.htm>

Ha a kimeneti értékelést diagnosztikainak vennénk, azt mondhatnánk, hogy az általános iskola eredményessége minimális, sok tárgyból az átlag az elégségest sem éri el a 2 székelyföldi megyében.

A 2014-es képességvizsga eredményei átlagmédia szerint, megyei bontásban

2. ábra. A 2014-es képességvizsga eredményei megyénként. (Forrás: Balácsi-Pál Előd és Ágnes. In. <http://fotok.transindex.ro/?galeria=1152>)

Harghita megyében 5.78-as, Kovászna megyében 6.15-ös átlaggal teljesítették 2014-ben a diákok a képességvizsgát, alig valamivel az 5-ös átmenőjegy felett. Harghita megye a 42 megyéből hátulról a 7. helyen szerepelt országos viszonylatban, Kovászna megye is alig a középmezőnyben van.

Román nyelv és irodalomból még rosszabbak voltak az eredmények, Harghita megyében a nyolcadikosok 58%-a nem kapott átmenőt, és az átlagjegyük (4,41) sem számít átmenőnek, az országos átlag 6.03 volt, Kovászna megyében 5.23-os átlag született. Tehát 2014-ben a diákoknak

legalább 58%-a 8. osztály végén nem tudta középiskolában folytatni a tanulmányait, vagy csak 1-2 év késéssel sikerült neki.

Matematikából az országos átlag 6.22 volt, Hargita megyében 5.94, Kovászna megyében 6.26-os átlag született. Anyanyelvből az országos átlag 7.08, ezt az átlagot sikerült hoznia Hargita megyének, Kovászna megyében 7.16-os átlaggal teljesítettek a hallgatók.²

2015-ben az előző évnél többeknek sikerült a képességvizsgálója országosan és a két székelyföldi megyében is. Hargita megye messze lemarad az erdélyi más megyéktől és a gazdaságilag elmaradottabb olténiai Gorj, Teleorman, Dobrogea, Mehedinți megyék mellett kullog hátul a sorban. Hargita megyében a diákok 73,5%-nak sikerült a képességvizsgálója, magyar nyelv és irodalomból 94,31%, román nyelv és irodalomból a diákok 55,63%-a ért el átmenőt, míg matematikából 66,44%. Ezzel Hargita megye jóval az országos átlag alatt teljesített, míg Kovászna megye az országos átlag felett.

Kovászna megyében a vizsgára jelentkezők 83,7%-a ért el 5-ös és 10-es közti osztályzatot. Román nyelv és irodalomból a diákok 64,74%-a, matematikából 70,29%-a ment át, míg magyar nyelv és irodalomból 90,76% vizsgázott sikeresen.³ Hargita megyében az átlag 6,22, Kovászna megyében 6,68, tehát emelkedett az előző évhez képest. Hargita megyében egyetlen 10-es átlag sem volt, Kovászna megyében is csak kettő. Az erdélyi 16 megye közül ezzel az eredménnyel Hargita megye hátulról harmadik, Kovászna megye a középmezőnyben van. Erdélyi viszonylatban a magyar tanulók román nyelvből sokkal gyengébben, matematikából hasonló szinten, anyanyelvből viszont relatív jól teljesítettek az idei képességvizsgán a román tanulókhhoz képest.

3. ábra. Sikeres képességvizsgát tett diákok aránya a különböző megyékben, 2015-ben. (Forrás: edu.ro)

Mindkét székelyföldi megyében a néhány román tannyelvű iskola jobban teljesített, mint a nagyobb számban jelen levő magyar tannyelvű iskolák.

Hargita megyében a maroshévízi román tannyelvű O. C. Tăslăuanu Elméleti Líceum nyolcadikosai voltak a legjobbak, vizsgáik átlagosztályzata 8,00 volt. A második helyre a székelyudvarhelyi magyar tannyelvű Tamási Áron Elméleti Líceum (7,92) került, a harmadik a román tannyelvű csíkszeredai Liviu Rebreanu Általános Iskola (7,87), a negyedik a szintén román tannyelvű csíkszeredai Octavian

² Balázs-Pál Előd és Balázs Pál Ágnes: Nekik nyolc? Nyolcadikosok képességvizsgálója: a székelyföldiek ijesztően gyengén szerepeltek. <http://fotok.transindex.ro/?galeria=1152>

³ <http://itthon.transindex.ro/?cikk=20688>

Goga Főgimnázium (7,85), az ötödik pedig gyergyószentmiklósi román tannyelvű Sfântu Nicolae Elméleti líceum (7,77).”

Kovácsna megyében a legjobban a sepsiszentgyörgyi román tannyelvű Mihai Viteazul Főgimnázium diákjai teljesítettek, 8,66-os átlaggal. A második a kovásznai román tannyelvű Avram Iancu Általános Iskola (8,26), a harmadik a bodzafordulói román tannyelvű Nicolae Rusu Általános Iskola (8,03). A sepsiszentgyörgyi magyar tannyelvű Székely Mikó Kollégium a negyedik helyre került 8,01-es átlaggal, az ötödik pedig a bodzafordulói román tannyelvű Mihail Sadoveanu Általános Iskola (7,90) volt.

Sokan azt mondják, hogy a román diákok nagyobb teljesítményére egyrészt az lehet a magyarázat, hogy nekik csak 2 tárgyból kell vizsgázniuk, és a kettő között van egy szabad napjuk, míg a magyar diákoknak mindhárom napon vizsgájuk van. Másrészt Nagy István, a temesvári Nyugati Egyetem oktatója szerint a román diákok eredményei a 7-10-ig tartó felső tartományban felülértékelték voltak Véleménye szerint ebben az évben azért teljesítettek a diákok jobban, mert bár „a román tételek teljesen szakszerűtlenek voltak, a magyar tételsor 3, a német 4 jeggyel könnyebb volt az indokoltnál”.⁴ Tény azonban, hogy az első 50 legnagyobb átlagot elért iskola között 2015-ben nem volt egyetlen magyar tannyelvű sem.

3. Érettségi eredmények

Romániában az érettségi kötelező és választható tárgyakból történik. A kötelező tárgyak keretében román nyelv és irodalomból van szóbeli és írásbeli vizsga, magyar tannyelven tanulóknak hasonlóan magyar nyelv és irodalomból, valamint idegen nyelvből szóbeli, ezen kívül a természettudományi végzettségük matematikából, a társadalomtudományiak történelemből írásbeliznek ugyanakor számítógépezői kompetencia vizsga is van. A választható tárgyak keretében a természettudományon végzetek fizika kémia, biológia és informatikából, a társadalomtudományiak földrajz, filozófia, logika, közgazdaságtan, pszichológia, szociológiából választhatnak.

Az érettségi eredmények a képességvizsgálóhoz hasonló képet mutatnak. Országos szinten is viszonylag kevesen veszik az akadályt: 2010 – 69,3%, 2011 – 45,72 %, 2012 – 44,3%, 2013 – 55,4%-nak sikerült az érettségije (Nagy István, 2014). 2014-ben 59,22, 2015-ben 66,41%-nak sikerült átmenni. Sajnos nagyon hasonló a helyzet Székelyföldön is. Az érettségi eredményeken drasztikusan rontottak a vizsgát rögzítő és a csalást kizáró kamerák.

8. táblázat. Sikeresen érettségizettek aránya országosan, Hargita és Kovászna megyékben 2010-2015 között.

Év	Országosan (%)	Hargita (%)	Kovácsna (%)
2010	69,3	22	16
2011	45,72	60	44,29
2012	44,3(kamerázás)	30,25	32,42
2013	55,4	42,49	42,74
2014	59,22	51,93	57,25
2015	66,41	54,43	62,8

Saját szerkesztés. Forrás: edu.ro

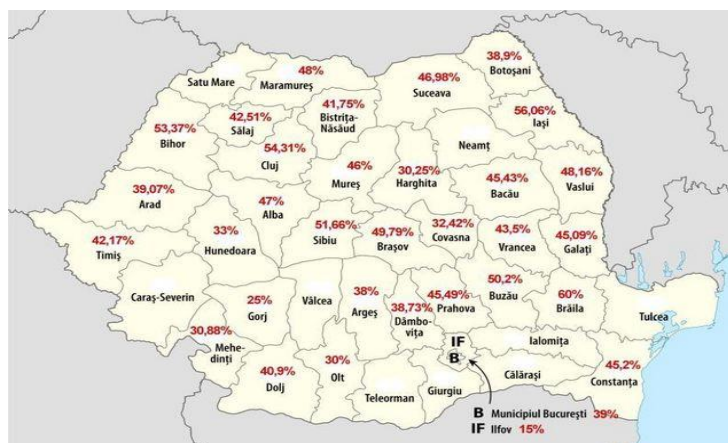
A 8. táblázatból látható egyrészt a szigorúbb ellenőrzés okozta hullámvész, másrészt hogy fordult meg a két megye helyzete 2012 után, míg addig Hargita megye jobban remekelt, 2012- től egyértelműen és úgy tűnik egyre inkább leahagyja Kovászna megye.

2011-ben és 2012-ben a diákok mintegy 45 százaléka szerzett érettségi diplomát a korábbi években jegyzett 80-90 százalékos sikerarányhoz képest. 2009-ben a jelentkezők 81,47 százaléka, 2010-ben a

⁴ <https://www.facebook.com/notes/nagy-istv%C3%A1n/ism%C3%A9t-a-2014-es-viii-os-tud%C3%A1sszintm%C3%A9r%C5%91r%C5%91/10204302720788447>

69,3 százaléka vizsgázott sikeresen, Hargita megyében 22 százalék, Kovászna megyében pedig 16 százalék volt az eredményesen vizsgázók aránya.⁵

Hargita megyében 2011-ben még mintegy a diákok 60%-a érettségizett sikeresen, a bekamerázás után 2012-ben mintegy felére, 30,25%-ra csökkent a sikeresen érettségizők aránya.⁶ 2012-ben Hargita megye három iskolájában egyetlen végzős diáknak sem sikerült a záróvizsga. Kérdés, hogy történt-e bármilyen változás ebben a 3 iskolában azóta? Hargita megyében 30,25%-nak, Kovászna megyében 32,42%-nak sikerült az érettségije 2012-ben.

4. ábra. Sikeresen érettségizettek aránya az egyes romániai megyékben 2012-ben. (Forrás: http://index.hu/kulfold/2012/07/10/a_puskazas_kiiktatasa_okoza_az_ereztsegi_botranyt/)

2013-ban valamivel javultak az eredmények, vagy már nem érte meglepetésszerűen a felügyelet a vizsgázókat, mert Hargita megyében a vizsgázók 42,49 százaléka, Kovászna megyében pedig 42,74 százaléka ment át az érettségien. Hargita megyében a vizsgázók 55 százalékának sikerült a román érettségije 2013-ban.⁷ Tehát ebben az évben a román nyelvi szűrő rostálta ki a diákok 45%-át, a többi tárgy a maradék 13%-át.

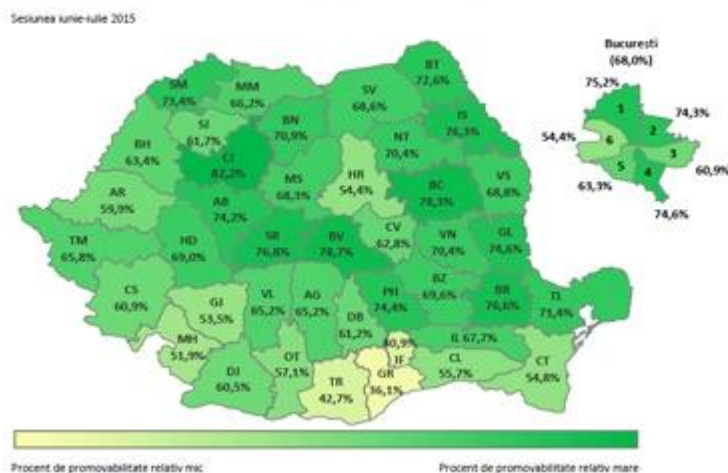
2014-ben országos szinten 59,22%-ának sikerült az érettségije, Hargita megyében 51,93%-nak, Kovászna megyében már eleve 300-al kevesebben jelentkeztek érettségire (egy részük, valamilyen pótvizsga miatt), mint amennyien elvégezték a 12 osztályt, a jelentkezők 57,25%-a érettségizett sikeresen. Összességében tehát mintegy 15%-al jobbak lettek az eredmények az előző évnél, de még így is érettségi nélkül maradt a fiatalok több mint harmada.

2015-ben Hargita megyében 54,43%-nak sikerült az érettségije, amivel Erdély szinten utolsó eredményt ért el. Kovászna megyében ennél jelentősen több diáknak, 62,8%-nak sikerült átmenőjegyet elérni.

⁵ In. <http://www.nyest.hu/hirek/romaniai-poterettsegi-rosszak-az-eredmenyek>

⁶ In. http://index.hu/kulfold/2012/07/10/a_puskazas_kiiktatasa_okoza_az_ereztsegi_botranyt/

⁷ In. http://eduline.hu/ereztsegi_felveteli/2013/7/8/Siralmas_eredmenyek_a_romaniai_ereztsegin_a_UHJGO8

5. ábra. Sikeresen érettségizettek aránya Romániában az egyes megyékben 2015-ben. (Forrás: <http://uh.ro/orszagos/22200-kitettek-az-erettsegi-eredmenyeket>)

A képességvizsgákkal ellentétben, az érettségiben megyén belül már a magyar iskolák vezetnek, legalábbis Harghita megyében a legjobb eredményt a székelyudvarhelyi Tamási Áron Gimnázium diákjai érték el, ahol 92,11 százalékos az átmenési arány. A következő a csíkszeredai Márton Áron Gimnázium 88,04 százalékkal. Kovászna megyében a legjobb eredményt a sepsiszentgyörgyi román tannyelvű Mihai Viteazul Főgimnázium diákjai érték el, ahol 91,4 százalékos az átmenési arány. Háromszéken a második a Székely Mikó Kollégium, 89,3 százalékos átmenési aránnyal.⁸

Hogy a román nyelvi érettségi nemcsak a kisebbségi magyaroknak okoz jelentős továbbtanulási nehézséget, arról a többségi Alina Mungiu Pippidi tiltakozása is tanúskodik. A neves politológusnő 2011-ben a DNA-nál (a Nemzeti Korrupcióellenes Tanácsnál) tett feljelentést a román oktatási rendszer ellen. Alina a siralmas 2012-es PISA eredményekre hivatkozva, mely szerint a diákok 40%-a nem tud olvasni vagy nem érti, amit olvas, azaz funkcionális analfabéta, azt állította, hogy a román érettségi nem más mint egy nemzeti gúnyúzás.⁹ Hangsúlyozta, hogy a román tanterveknek és programoknak az érettségi számonkéréssel befejezőleg nem az a célja, hogy valaki megtanulja a román nyelvet, hanem teljesen inadekvátak, túlzottan filológiaiak, konfúzak, miáltal nagy játékteret biztosítanak az értékelőknek. Megkérdőjelezte, hogy mi a cél, hogy kretén filológusokat neveljenek, vagy normális intelligenciával rendelkező beszélőket. Hangsúlyozta, hogy ilyen tesztekkel csak funkcionális analfabétákat, munkanélkülieket, vagy külföldi eperszedőket képeznek és csupán a román nyelvet tanító pedagógusok megélhetését támogatják az illegális magánórák rendszerén keresztül, melyek nélkül a hallgatók képtelenek felkészülni a megmérettetésre. Miután semmi sem változott 2015-ben megismételte a panaszát.

4. Következtetések, további kérdések

A kutatási eredményekből azt láthatjuk, hogy 1910-2015 között, sőt már valahol 1966 előtt a magyarok elveszítették az iskolázottsági fölényüket, főként a felsőoktatási végzettség tekintetében.

⁸ <http://marosvasarhelyiradio.ro/hirek/jobbak-az-erettsegi-eredmenyek-mint-tavaly.html>

⁹ <http://www.gandul.info/stiri/bac-2011-alina-mungiu-pippidi-bacalaureatul-la-romana-o-bataie-de-joc-nationala-nicolae-manolescu-cerinta-era-destul-de-clara-e-o-puturosenie-general-a-nimeni-nu-mai-citeste-8412530>

Középfokon (posztliceális, középiskolai és szakiskolai szinten) egy kis ingadozást leszámítva (1992-körül) 2011-re visszaszerezték előnyüket.

A nemzetközi összehasonlító vizsgálatok eredményei szerint, a PISA vizsgálatokban a magyar nyelven tanuló diákok következetesen jobban teljesítettek, mint a többségiek (Papp, 2014) a TIMISS-ben a magyar diákok természettudományi mérésekben következetesen jobban teljesítettek (1995-ös évet leszámítva), a matematika eredmények viszont csak 2003 és 2011-ben voltak jobbak a románul tanulóknál (1995, 1999, 2007-ben nem), ami már egy kicsit ambivalensebb képet mutat. Úgy tűnik, hogy természettudományokban még versenyképes a magyar nyelvű oktatás, de matematikából már inkább ingadozó teljesítményt mutat, generációnként.

A fenti képet erősíti, illetve tovább árnyalja a székelyföldi megyék (Hargita és Kovászna) képességvizsga és az érettségi eredmények vizsgálata is. A képességvizsga, ahol anyanyelvi és az ország nyelvének megfelelő, valamint matematikai ismeretek számonkérése történik, országosan a gyerekek közel 80%-nak sikerül. Míg Kovászna megyének sikerül valahol az átlag körül a középmezőnyben teljesíteni, ritkán felül is múlva az országos átlagot, addig Hargita megye a sereghajtók között szerepel, Románia legelmaradottabb, legfejletlenebb régióinak teljesítményét mutatva. Sokan erre azt mondanák, hogy bizonyára a román nyelv és irodalom vizsga okozza ezt a nagy lemaradást (Hargita megyében 55,63%, Kovászna megyében 64,74% írt átmenőt 2015-ben), de ez csak kis részben magyarázza a gyenge teljesítményt, mert a képességvizsgán matematikából is gyengén szereplenek a Székelyföldi diákok (Hargita megyében 66,44%, Kovászna megyében 70,29% írt átmenő jegyet 2015-ben). Meg kell jegyeznünk, hogy mindkét székelyföldi megyében a néhány román tannyelvű iskola jobban teljesített 2015-ben, mint a nagyobb számban jelen levő magyar tannyelvű iskolák.

Ha az érettségit nézzük, amiben a természettudományi szakirányon végzettek esetében nagyobb szerepet kaphat a természettudományi kompetencia és azt várhatnánk, hogy itt a nemzetközi összehasonlító vizsgálatokból kiindulva jobban teljesítenek majd a magyar diákok, akkor sajnos csalódnunk kell, mert a kompetenciafelmérésekhez hasonló képet kapunk. Érettségi eredményekben hosszú távon a két székelyföldi megye az országoshoz hasonlóan ingadozó teljesítményt mutat, lekövetve a strukturális és oktatáspolitikai változásokat. Hargita megye a 2010-es teljesítményhez képest kezd lassan felzárkózni, de teljesítménye még mindig 12%-al rosszabb, mint az országos átlag. Míg 2010-ben Kovászna megyénél jobban teljesített, addig 2015-re jelentősen elmarad tőle. Ha azt vesszük, hogy a diákoknak csak alig több mint fele érettségizik Hargita megyében, akkor ez alapján előrevetíthetjük, hogy a székelyföldiek felsőoktatási képzettségben nemhogy fel fognak zárkózni a többségiekhez, de egyre inkább eltávolodnak majd tőlük. Kovászna megye érettségi eredményekben is a középmezőnyhöz tartozik, Hargita megye pedig itt is az elmaradott térségek eredményeihez áll közel.

A két lépcsős lemorzsolódással ahol egynegyede a diákoknak lemorzsolódik 8. osztály végén és közel fele a 12. osztály végén, érthető, hogy miért olyan kiélezett a harc a romániai magyar egyetemeken a hallgatókért, mert a kettős szűrő megtizedeli a meritési bázist. Ha jól belegondolunk, akkor ez a harc talán 2016-ban lesz a legkiélezettebb, amikor a 2012-ben 8. után tömegesen kimaradt diákok nagyon fognak hiányozni. A negatív jelenség hozzájárul a munkanélküliség, a devianciák (főként alkoholizmus) növekedéséhez, az elvándorláshoz, végső soron a régió versenyképességének csökkenéséhez.

Kérdés, hogy mi indokolja a nagy eltérést a nemzetközi felmérések magyar szempontból pozitív eredményei illetve a nemzeti felmérések következetesen negatív eredményei között. Valóban arról lenne itt szó, amit többen megfogalmaztak, hogy a nemzeti felmérések hátrányosak a kisebbségek szempontjából, a többségi nyelv ismételt, magas szintű számonkérése, valamint a vizsgatételeknek a gyenge minőségű magyar fordítása miatt, vagy erről többről van szó. E kérdés megválaszolásához további kutatásokra van szükség.

Másik kérdés, hogy mit lehet tenni. Vannak pozitív fejlemények Székelyföldön például a Sapientia EMTE felismerve a problémát és természetesen saját érdekből is már 2013-tól ismét elkezdett ingyenes érettségi felkészítőket, mentorálást nyújtani a diákoknak, Székelyudvarhelyen a Közösségi

Alapítvány vette kézbe az érettségi felkészítőket 2015 januárjától. Ugyanakkor a csíkszeredai Soros Oktatási Központ abban segít, hogy a diákok érettségi előtt megszerezzék a nyelvvizsgát, ezáltal mentesülve egy próba alól és jobban összpontosítva a többire. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez a lehetőség leginkább azok számára áll rendelkezésre, akik anyagilag megengedhetik maguknak. Több pozitív előremozdulás történt a pedagógusképzés tekintetében is Székelyföldön, például a Sapientia EMTE-n beindult tanárképzéssel, valamint az alternatív tanárképzés megjelenésével Erdélyben. Ezek mind jó kezdeményezések, amelyeket érdemes lenne Erdély szinten összefogottan elterjeszteni és e mellett kidolgozni további olyan stratégiákat, akár külföldi mintákat adaptálva, melyekkel eredményesebbé és minőségibbé lehet tenni a romániai magyar közoktatást.

Felhasznált irodalom

Balázsi-Pál Előd és Balázsi Pál Ágnes: Nekik nyolc? Nyolcadikosok képességvizsgálója: a székelyföldiek ijesztően gyengén szerepeltek. <http://fotok.transindex.ro/?galeria=1152>

Csata Zsombor (2014): Az erdélyi magyar tanulók iskolai teljesítményének meghatározói a TIMISS vizsgálatok alapján. *Kisebbségkutatás*, 2014/4. 1-32 p.

Kiss Tamás (2012): Demográfai körkép. A kisebbségi magyar közösségek demográfiai helyzete a Kárpát medencében. *Educatio*, 2012/1. In. www.hier.iif.hu/hu/letoltes.php?fid=tartalomsor/2127

Kiss Tamás (2014): Etnikai rétegződési rendszer Erdélyben és Romániában. A magyarok társadalmi pozíciói. REGIO 22. évf. (2014) 2. szám, 187-245. IN. https://www.academia.edu/9630639/Az_etnikai_r%C3%A9tegz%C5%91d%C3%A9si_rendszer_Erd%C3%A9lyben_%C3%A9s_Rom%C3%A1ni%C3%A1ban._A_magyarok_t%C3%A1rsadalmi_poz%C3%ADci%C3%B3i

Mandel Kinga – Papp Z. Attila (2007): Cammogás. Minőségkonceptiók a romániai magyar közép fokú oktatásban. Soros Oktatási Központ, Csíkszereda. In. http://www.omnibus-srl.ro/files/mandel_kinga_papp_z_attila_cammogas.pdf

Papp Z. Attila (2012): Kisebbségi magyarok oktatási részvételének értelmezési lehetőségei. In. *Magyar Kisebbségek az oktatásban. Educatio*, 2012/1. 3-23 p.

Varga E Árpád (1996): A nemzetiségek iskolázottsága Romániában az 1992. évi népszámlálás idején. *Statisztikai Szemle. LXXIV*, 1996. 4. sz. 332-351. p. <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/iskola.htm>

Veres Valér (2014): Társadalmi rétegződés és anyagi-jövedelmi különbségek Magyarországon és az erdélyi magyarság körében. In. *Szociológiai Szemle* 24(2): 4-46.

Victor Karády – Péter Tibor Nagy (2012): Educational Inequalities and Denominations 1910. In the course of research, John Wesley Theological College. 1-311p.

Szerző

Mandel Kinga Magdolna, Eszterházy Károly Főiskola (Magyarország). E-mail: mandel.kinga@gmail.com.